

štaba. Kada se u aprilu u Pragu bude sastala, na inicijativu Mafije čitava elita nacionalno-kulturnog života češkog, da prinudi voćstva stranaka i klubova da se definitivno raskrste sa oportunizmom, a opredele se za totalitetni narodni program, biće ta skupina ta, koja će zastupati Jugoslovensku naciju. U maju, prilikom veličanstvenih svečanosti za pedesetgodišnjicu Narodnog Divadla, kad se reprezentanti svih nemađarskih i nenemačkih naroda sastaju da otvoreno i nedvoumno manifestiraju da slovenski narodi ne očekuju drugo nego raspad Monarhije i obrazovanje nezavisnih nacionalnih država, jugoslovensku ekspediciju organizuje i vodi skupina Glas a; bečki poslanici sem Dr. Tresića Pavičića, uopšte i ne uzimaju učešća. Isto će tako godinu ranije, kad su dva slovenska poslanika Dr. Korošec i Dr. Krek došla u Prag da sa ondašnjim austrijancem socijaldemokratom Šmeralom pokušaju uticati na češke poslanike da ne prekinu sve mostove sa vladom Dr. Seidlera, pa da uđu u državni odbor za ustavnu reformu, kojom je Austrija u agoniji nameravala da okuraži one krugove iz Antanta i Amerike, koji su želeli i verovali u mogućnost reformisanja Austrije, bila je ta ista skupina koja je skrivila da se ekspedicija one dvojice svrši sa jednim strahovitim fiaskom i blamažom. Kad se u nastavku akcije radikaliziranja u početku juna 1918 u Splitu sastaju prvaci Hrvata i Srba iz čitave Dalmacije, — prvi takove vrste sastanak na čitavom slovenskom jugu, — da proglase likvidiranim sve dosadašnje stranke, biće tu opet skupina Glas a, a karakteristično je da na taj znamenit zbor dalmatinski poslanici na bečkom parlamentu ne samo da nisu pozvani, ali nisu ni izabrani u odbor narodne organizacije, koji sebi zahteva i u istini uzima pravo vrhovne nacionalne instancije za narod u Dalmaciji. Nemoćni starački protesti po nekoga od njih da su to »sovjeti« nikoga ne uzbunjuju, a četiri meseca docnije kad se bude obrazovalo Narodno veće za sve Srbe, Hrvate i Slovence u Monarhiji, biće upravo taj odbor Narodne organizacije u Dalmaciji, koji će biti pozvan i koji će delegirati članove narodnog veća za Dalmaciju, opet izostavljajući čitavu bečku poslaničku ekipu. Još kasnije, kad se bude obrazovalo prvo Narodno pretstavništvo za Kraljevinu Srba, Hrvata i Slovenaca, izabraće desetericu prvih poslanika ponova taj odbor, ovoga puta i trojicu bečkih poslanika.

* * *

Koliko je ideja jugoslovenskoga političkoga ujedinjenja bila za vreme rata naglo osvojila terena u masama, najbolje dokazuju ilegalni, ili bolje iredentistički pokreti, koji se kroz to vreme pojavljuju, u manjoj meri, da kako, u austro-ugarskim oblastima samim ali u velikim razmerama u iseljeničkim masama jugoslovenskim iz tih oblasti, kao i u zarobljeničkim masama jugoslovenskim u Srbiji, Rusiji, Italiji.

U Americi Severnoj i Južnoj, u kojima se kad je rat buknuo zateklo oko milijun Hrvata, Srba i Slovenaca, pokret solidarnosti sa Kraljevinom Srbijom i ideja oslobođenja ispod Habzburškog jarma i ujedinjenja u veliku Jugoslaviju počima da hvata maha odmah. Već u početku